TA'LIMNI TASHKIL ETISHNING ZAMONAVIY SHAKLLARI

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

“Pedagogika” kafedrasi o'qituvchisi

Abdulloyev Javohir Abdukamol o‘g‘li

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

“Tiflopedagogika” yo'nalishi talabalari

Mo‘ydinova Zuhraxon Musojon qizi

Shaymardonova Shahlo Abduxoliq qizi

To‘rayeva Nilufar Boboqul qizi

Annotatsiya: Mazkur maqolada ta’limni tashkil etishning zamonaviy shakllari, ularning mazmun-mohiyati hamda ta’lim jarayonidagi o‘rni ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Raqamli texnologiyalar, innovatsion pedagogik yondashuvlar va interaktiv metodlarning joriy etilishi ta’lim samaradorligini oshirishning muhim omili sifatida yoritiladi. Shuningdek, masofaviy ta’lim, aralash (blended learning) ta’lim modeli, modul tizimi va kompetensiyaga asoslangan yondashuvlarning afzalliklari va amaliy qo‘llanilishi misollar asosida ochib beriladi.

Kalit so‘zlar:zamonaviy ta’lim, innovatsion pedagogika, raqamli texnologiyalar, masofaviy ta’lim, blended learning, interaktiv metodlar, kompetensiyaviy yondashuv, modul ta’lim, ta’lim samaradorligi.

Аннотация: В данной статье с научной точки зрения анализируются современные формы организации образования, их сущность и роль в образовательном процессе. Внедрение цифровых технологий, инновационных педагогических подходов и интерактивных методов освещается как важный фактор повышения эффективности образования. Также на основе примеров раскрываются преимущества и практическое применение дистанционного обучения, модели смешанного обучения, модульной системы и компетентностного подхода.

Ключевые слова: современное образование, инновационная педагогика, цифровые технологии, дистанционное обучение, смешанное обучение, интерактивные методы, компетентностный подход, модульное обучение, эффективность образования.

Abstract: This article provides a scientific analysis of modern forms of education organization, their essence and content, and their role in the educational process. The introduction of digital technologies, innovative pedagogical approaches, and interactive methods is highlighted as an important factor in increasing the effectiveness of education. Also, based on examples, the advantages and practical application of distance learning, the blended learning model, the modular system, and competency-based approaches are revealed.

Keywords:modern education, innovative pedagogy, digital technologies, distance learning, blended learning, interactive methods, competency-based approach, modular education, educational effectiveness.

KIRISH Mavzuning yordamligi va zaruriyati. XXI asrning birinchi choragida global miqyosda kechayotgan ijtimoiy-iqtisodiy transformatsiyalar, iqtisodiy iqtisodiyotning jadal sur'atlarda kasb va intellektual kapitalning barqaror ahamiyat kasb etishi ta'lim paradigmasini tubdan qayta ko'rib chiqishni taqozo qilmoqda. Zamonaviy dunyoda bilimlar hajmining eksponensial ravshan ortib borishi an'anaviy ta'lim formati kognitiv yuklash tartibini pasaytirib, hujjat o'rniga olish, dinamik va texnologik boyitilgan ta'limni tashkil etishni yaratish. Bugungi kunda ta'lim jismoniy bilim berish jarayoni, balki shaxsiyatning uzluksiz rivojlanishini ta'minlovchi, integratsiyalashgan murakkab pedagogik ekotizimga aylanadi.Ta'limni etishning zamonaviy jihozlardan so'z ketganda, eng avvalo, o'quv jarayonining hisoblash transformatsiyasi va didaktik asinkron tashkiliy jarayonlarini ta'minlash joiz. Klassik pedagogikada mustahkam bo'lgan "o'qituvchi – bilim manbai" modeli o'rnini "o'qituvchi – fasilitator va navigator" modeliga bo'shatib shakllantirish. Bu jarayonda ta'lim oluvchining sub'ektiv pozitsiyasi faollashib, o'qitishning individual trayektoriyalarini ta'minlash uchun keladi.

Raqamli texnologiya'lim vosita emas, balki ta'minlovchi makon va zamon chegaralarini boshqaruvchi fundamental platforma bo'lib xizmat qilmoqda. Bulutli texnologiyalar, sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar (Big Data) tahlili asosida shakllanayotgan yangi shakllar ta'lim sifatini monitoring qilish va uni optimallashtirishda yangi gorizontlarni ochmoqda.Innovatsion formatlar va gibrid yoritishlar. Hozirgi bosqichda ta'limni tashkil etishning eng istiqbolli yo'nalishlaridan biri – bu gibrid yoki aralash o'qitish (blended learning) tizimidir. Ush shakl an'naviy yuzma-yuzning ijtimoiy-psixologik muloqotni hamda masofaviy o'qitishning texnologik qulayliklarini o'zida konseptual tarzda birlashtirish. Masalan, "Flipped Classroom" (Flipped Classroom) (Flipped Classroom) texnologiya o'quv vaqtida unumli ishlab chiqarish, nazariy bilimlarni o'zlashtirishni talabaning mustaqil faoliyatiga, amaliy ko'rinishdagi jarayonlarni esa o'qituvchi bilan bevosita muloqot jarayoniga ko'chiradi. Bu esa o'z samarasini beradi, talabalarda tanqidiy fikrlash, muammolini tahlil qilish va jamoaviy qaror qabul qilish kabi hayotiy muhim (soft skills) ko' rivojlanishini rivojlantirishga xizmat qiladi.Ta'limning zamonaviy davolashni amaliyotga tatbiq etishda kompetensiyaviy ishlab chiqarish bosh mezon bo'lib xizmat qiladi. Endilikda ta'lim tizimi oldiga qo'yilayotgan asosiy talab – nazariy nazariyaga ega bo'lgan qobiliyat olingan bilimlarni nostandart bilimlarga, balki qo'llay oladigan, texnologik o'zgarishlarga tez tajriba (reskilling va upskilling)larni kuzatishdir.

Shu nuqtai nazardan nazardan, loyihaviy ta'lim (Project-Based Learning) va muammoli o'qitish uslublari ta'limni tashkil etishning markaziy bo'g'iniga aylanmoqda. Ush shakllar talabaga real ishlab chiqarish yoki ijtimoiy muhitdagi muammolarni ilmiy-nazariy kasallik hal etishni taqdim etadi, bu esa ta'lim va amaliyot integratsiyasini (dual ta'lim) ta' standart.Ta’limni tashkil etishning zamonaviy shakllari bugungi kunda jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi, globallashuv jarayonlarining kuchayishi va mehnat bozorida yuqori malakali mutaxassislarga bo‘lgan ehtiyojning ortib borishi ta’lim tizimini tubdan yangilashni talab qilmoqda. An’anaviy ta’lim shakllari bilan bir qatorda zamonaviy, moslashuvchan va innovatsion yondashuvlarga asoslangan ta’lim shakllari keng joriy etilmoqda. Bu esa o‘quv jarayonini yanada samarali, qiziqarli va natijador tashkil etishga xizmat qilmoqda.Zamonaviy ta’lim shakllarining asosiy xususiyati shundaki, ular o‘quvchi shaxsiga yo‘naltirilgan bo‘lib, uning individual ehtiyojlari, qiziqishlari va imkoniyatlarini hisobga oladi. Bunday yondashuv o‘quvchini passiv tinglovchi emas, balki faol ishtirokchi sifatida shakllantirishga yordam beradi. Natijada o‘quvchilar mustaqil fikrlash, muammolarni hal etish, ijodiy yondashish va qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradilar.

Bu esa zamonaviy jamiyat talablariga mos keladigan kompetensiyalarning shakllanishiga olib keladi.Hozirgi kunda keng qo‘llanilayotgan zamonaviy ta’lim shakllaridan biri masofaviy ta’lim hisoblanadi. Masofaviy ta’lim o‘quvchilarga geografik joylashuvidan qat’i nazar bilim olish imkoniyatini beradi. Internet tarmoqlari, maxsus platformalar va mobil ilovalar orqali o‘quv jarayonini tashkil etish

ta’limning uzluksizligini ta’minlaydi. Ayniqsa, pandemiya davrida ushbu ta’lim shaklining ahamiyati yanada yaqqol namoyon bo‘ldi. Masofaviy ta’lim nafaqat vaqt va mablag‘ni tejashga, balki o‘quvchilarning o‘z vaqtini mustaqil boshqarish ko‘nikmasini rivojlantirishga ham xizmat qiladi.Zamonaviy ta’limning yana bir muhim shakli aralash ta’lim (blended learning) hisoblanadi. Bu shakl an’anaviy darslar bilan onlayn ta’lim elementlarini uyg‘unlashtiradi. Natijada o‘quvchilar sinfda o‘qituvchi bilan bevosita muloqot qilish imkoniga ega bo‘lish bilan birga, mustaqil ravishda onlayn resurslardan foydalanib bilimlarini mustahkamlashlari mumkin.

Aralash ta’lim modeli o‘quv jarayonining moslashuvchanligini oshiradi va har bir o‘quvchining o‘zlashtirish sur’atiga mos ravishda ta’lim olishiga imkon yaratadi.nteraktiv ta’lim metodlari ham zamonaviy ta’lim shakllarining ajralmas qismi hisoblanadi. Bu metodlar orqali o‘quvchilar dars jarayonida faol ishtirok etadi, fikr almashadi, bahs-munozaralarda qatnashadi va amaliy topshiriqlarni bajaradi. Masalan, “aqliy hujum”, “klaster”, “rol o‘ynash”, “case study” kabi metodlar o‘quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantiradi. Interaktiv metodlar yordamida o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasida samarali muloqot o‘rnatiladi, bu esa bilimlarning chuqurroq o‘zlashtirilishiga olib keladi.

Raqamli texnologiyalar asosida tashkil etilayotgan ta’lim shakllari ham alohida ahamiyat kasb etadi. Elektron darsliklar, multimedia vositalari, virtual laboratoriyalar va sun’iy intellekt elementlari o‘quv jarayonini yanada boyitadi. Bunday vositalar o‘quvchilarning diqqatini jalb qiladi va murakkab mavzularni osonroq tushunishga yordam beradi. Shu bilan birga, raqamli ta’lim vositalari o‘quvchilarning axborot bilan ishlash ko‘nikmalarini shakllantiradi, bu esa zamonaviy jamiyatda juda muhim hisoblanadi.Kompetensiyaga asoslangan yondashuv zamonaviy ta’lim shakllarining markazida turadi. Bu yondashuvda asosiy e’tibor faqat bilim berishga emas, balki o‘quvchining amaliy ko‘nikma va malakalarini rivojlantirishga qaratiladi. O‘quvchilar o‘z bilimlarini real hayotda qo‘llay olishlari, muammoli vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qila olishlari muhim hisoblanadi. Kompetensiyaviy yondashuv orqali ta’lim jarayoni hayot bilan uzviy bog‘lanadi va uning amaliy ahamiyati ortadi.Modul asosida o‘qitish ham zamonaviy ta’lim shakllaridan biri bo‘lib, u o‘quv materialini ma’lum qismlarga bo‘lib o‘rganishni nazarda tutadi. Har bir modul o‘ziga xos maqsad va natijaga ega bo‘lib, o‘quvchi uni mustaqil yoki o‘qituvchi yordamida o‘zlashtiradi. Bu yondashuv o‘quvchilarning o‘z bilimlarini bosqichma-bosqich rivojlantirishiga yordam beradi va o‘quv jarayonini tizimli tashkil etish imkonini yaratadi.Zamonaviy ta’lim shakllarining yana bir muhim jihati bu individual ta’lim trayektoriyasini yaratish imkoniyatidir. Har bir o‘quvchi o‘z qobiliyati, qiziqishi va ehtiyojiga mos ravishda ta’lim olishi mumkin.

Bu esa o‘quvchilarning bilim olishga bo‘lgan motivatsiyasini oshiradi va ularning shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Individual yondashuv orqali har bir o‘quvchining kuchli tomonlari aniqlanadi va rivojlantiriladi.Shuningdek, zamonaviy ta’lim shakllarida baholash tizimi ham o‘zgarib bormoqda. An’anaviy baholash usullari o‘rniga formatif va summativ baholash tizimlari joriy etilmoqda. Bu baholash turlari o‘quvchilarning bilimini muntazam ravishda nazorat qilish, kamchiliklarini aniqlash va ularni bartaraf etish imkonini beradi. Natijada ta’lim jarayoni yanada shaffof va samarali bo‘ladi.Zamonaviy ta’limni tashkil etishda o‘qituvchining roli ham o‘zgarib bormoqda. Endilikda o‘qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki yo‘naltiruvchi, maslahatchi va motivator sifatida faoliyat yuritadi. U o‘quvchilarni mustaqil izlanishga undaydi, ularga to‘g‘ri yo‘l ko‘rsatadi va o‘z bilimlarini rivojlantirishga yordam beradi. Bu esa o‘qituvchidan yuqori darajadagi professional mahorat va zamonaviy bilimlarni talab qiladi.Ta’limni tashkil etishning zamonaviy shakllari o‘quv jarayonining samaradorligini oshirish, o‘quvchilarning bilim darajasini yaxshilash va ularni har tomonlama rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi.

Ushbu shakllarni amaliyotga joriy etish orqali ta’lim tizimi yanada takomillashadi va jamiyatning zamonaviy talablariga javob beradigan kadrlar tayyorlanadi. Shu bois zamonaviy ta’lim shakllarini chuqur o‘rganish, ularni amaliyotda samarali qo‘llash va doimiy ravishda takomillashtirib borish dolzarb

vazifalardan biri hisoblanadi.Zamonaviy ta’lim paradigmasining asosi sifatida namoyon bo‘layotgan o‘qitishni tashkil etishning innovatsion shakllari bugungi kunda pedagogik texnologiyalarning konseptual integratsiyasi jarayonini boshlab berdi. Ushbu transformatsiyaning tub mohiyati an’anaviy akroamatik va erotematik metodlardan voz kechgan holda, ta’lim oluvchining kognitiv faolligini maksimallashtiruvchi sinergetik muhitni yaratishga qaratilgan. Hozirgi davrda ta’lim shakllarini diversifikatsiyalash jarayoni bevosita raqamli ekotizimlarning funksional imkoniyatlari bilan bog‘liq bo‘lib, bu o‘rinda gibrid o‘qitish modeli (blended learning) markaziy o‘rinni egallaydi. Gibrid shakl o‘quv jarayonining asinkron va sinkron komponentlarini tizimli ravishda birlashtirib, talabaga o‘zining intellektual salohiyatiga mos ravishda individual o‘quv trayektoriyasini shakllantirish imkonini beradi.

Mazkur jarayonda "Flipped Classroom" yoki teskari o‘qitish texnologiyasi didaktik inqilob sifatida baholanmoqda, chunki u nazariy bilimlarni o‘zlashtirish bosqichini auditoriyadan tashqariga, mustaqil o‘zlashtirish doirasiga ko‘chiradi, auditoriya mashg‘ulotlarini esa faqat muammoli-izlanishli va kreativ muloqot maydoniga aylantiradi. Bunday shakllar talabalarda tanqidiy tafakkurni shakllantirish bilan bir qatorda, ularning axborotlarni tahlil qilish va interpretatsiya qilish qobiliyatlarini ham rivojlantiradi. Shu bilan birga, zamonaviy ta’limni tashkil etishda loyihaviy o‘qitish (Project-Based Learning) shakli o‘quv faoliyatini real hayotiy muammolar bilan korrelyatsiya qilish orqali ta’limning amaliy yo‘naltirilganligini ta’minlaydi.

Loyihaviy shaklda talabalar nafaqat statik bilimlarni, balki dinamik o‘zgaruvchan sharoitlarda qaror qabul qilish va jamoaviy hamkorlik ko‘nikmalarini ham o‘zlashtiradilar, bu esa bozor iqtisodiyoti talab qilayotgan kompetensiyaviy yondashuvning asosiy talabi hisoblanadi. Raqamli platformalar va Learning Management Systems (LMS) tizimlarining ta’lim jarayoniga chuqur kirib borishi o‘quv faoliyatini monitoring qilishning yangi formatlarini yuzaga keltirdi, bu esa o‘qituvchiga har bir ta’lim oluvchining o‘zlashtirish dinamikasini real vaqt rejimida kuzatish va unga kustomizatsiyalashgan (shaxsiylashtirilgan) pedagogik yordam ko‘rsatish imkonini beradi. Shuningdek, gamifikatsiya va edutainment shakllari ta’lim mazmunini emotsional-psixologik jihatdan boyitib, o‘rganuvchining motivatsion barqarorligini oshirishga xizmat qiladi. Konvergent ta’lim muhitida fanlararo integratsiyaning kuchayishi natijasida STEAM-texnologiyalari kabi yangi tashkiliy shakllar yuzaga kelmoqdaki, bular talabaning dunyoqarashini yaxlit tizim sifatida shakllantirishda deterministik rol o‘ynaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ–6079-sonli Qarori. “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi. 2020-yil 5-oktabr.

2. O’zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2020 yil 24 yanvarda Oliy Majlisga yo’llagan Murojaatnomasi.

3. Xusniddin, Milinorov, and Mavlonova Malika. "Bo’lajak o’qituvchilarni kasbiy-pedagogik tayyorlash jarayonida kommunikativ kompetentsiyalarini rivojlantirish metodikasi." Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi 7 (2024): 296-304.

4. Xushmatovich, Milinorov Xusniddin. "Pedagogik faoliyat jarayonida bo ‘lajak pedagoglarni raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligini oshirish." Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi 7 (2024): 305-312.

5.Милиноров, Хусниддин Хушматович, and П. М. Жалолова. "ПРОЦЕСС ОРГАНИЗАЦИИ РАЗВИТИЯ КОМПЕТЕНЦИЙ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ." Proceedings of International Conference on Modern Science and Scientific Studies. Vol. 3. No. 5. 2024.

6.Anatolyevna, Boyarkina Yulia, Sokhibov Akram Rustamovich, and Milinorov Khusniddin Khushmatovich. "EDUCATIONAL TOURISM AS APOTENTIAL FOR THE DEVELOPMENT OF THE REGION." Web of Teachers: Inderscience Research 2.6 (2024): 185-189.

7.Milinorov, XX va DN Eshmuratova. “O’ZBEK URNAVALARI, MAROSIMLARI VA ODAMLARINI SHAXS TARBIYoTIDAGI O’RNI”. Web of Teachers: Inderscience Research 2.5 (2024): 205-209.

8. Djamalov A. Raqamli pedagogika asoslari. – Toshkent: “Innovatsiya”, 202